

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
membrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
duplu alu postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin postu
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului. — Despre fabricatiunea chartiei. — Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata. — Vasilie Aronu si operele sale. (Contin.) — Radu. — Bibliografia.

Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului.

In secolulu nostru asia numitele fabule séu povesti, naratiuni séu basmuri, culesse immediatu din gur'a poporului, au trecere si cautare nu numai la asia numitii cultivatori ai literaturéi frumóse séu usióre, ci si la istorici, la archeologi, la ethnografi si filosofi. Ómeni intiepti si practici s'au convinsu de multu, cà déca voiesci se cunosci bine pe unu poporu, trebue se descindi in midiuloculu lui, cà se inveti chiaru dela elu mai antaiu limb'a preste totu, cu formele si fraseologi'a ei, indata apoi datinele lui, proverbiele, adeca urmele istorice despre originea si totu trecutulu densului. Acestea tóte la poporulu nostru romanescu suntu totu atatea mine (bai), care ascundu in sine avutii nepretiuite pe generatiuni inainte, cà-ci puçinu ce s'au scosu din acelea pana acumu, seména mai multu numai cu inceputuri usióre, cu sapaturi, séu cumu se dice, brasdaturi in suprafaça; si totusi cate stufe de auru si ce mai grauntie si solitarie de diamantu au esitu la lumina mai alesu din poesi'a popularia si mai de curendu din proverbie.

Cu atatu mai puçinu s'a vediutu pana acumu cultivatu terenulu fabulei si alu naratiunei. Acea lipsa o probà nu de multu unolu din literatii nostrii in critic'a sa. Intr'aceea dn. librariu I. C. Hintiescu dela Brasiovu, cunoscutulu editoru alu colectiunei de proverbie romanesci, a carei lipsa era fórté simtita*), avù bunatate a ne comunica unu cathalogu alu colectiunei sale de „povesti si basmuri“ romanesci in numeru de 132 adunate din Romani'a, éra restulu pana la 293 bucati din Banatu 43, Bucovin'a 43, Transilvani'a 49, inca si din Moravi'a 25 cà unele care merita a fi comparate cu de ale nóstre din punctu de vedere ethnograficu, ceea ce literatii moderni si facu cu mare predilectiune, cà se tacemu cà in Moravi'a se mai afla unu tienutu intregu, ai carui locuitori se numescu Valachi si Vlachi, cà si locuitorii unui altu tienutu din Carnioli'a si ai

altuia din Croati'a, carii de si in cursulu atatoru seculi isolati cu totulu de trunchiulu celu mare natiionale isi perdura limb'a, se distingu inse prea multu de slavi si germani in esteriorulu si in datinele lor.

Titlulu povestiloru si basmeloru in acestu cathalogu este datu romanescé numai la cele din Romani'a, éra la celelalte nemtiesce. Caus'a e, cà precumu amu intielesu, dn. Hintiescu se teme, cà dia o editiune curatu romanésca nu'i aru esi nici spesele tipariului, necumu si celelalte facute in o serie de ani in caletorii, corespondentie, decopieri, onorarie pana se ajunga la acestu resultatu. Noi publicam aici acea colectiune asia cumu ne veni, in doue limbi; ne permittemu totu-odata a trage asupr'a ei atentiu-ne dloru membrii ai sectiunei respective, si on-comitetu alu asociatiunei nóstre si a celorulalti barbati de litere. Red. Acelu cathalogu este urmatoriulu:

R o m a n i ' a .

- 1) Andila de Casitivei.
- 2) Andilandi.
- 3) Ap'a la matca si omulu la tiépa.
- 4) Bab'a cea intielepta.
- 5) Bab'a si copii sei.
- 6) Bab'a si fiulu seu.
- 7) Balaurulu celu cu siépte capete.
- 8) Balaurulu celu cu 12 capete.
- 9) Barbatulu celu harnicu.
- 10) Basmu cu oglindele si covorulu.
- 11) Basmulu cu minciuni.
- 12) Bilmen.
- 13) Bogdanu vitézulu.
- 14) Borfasi, siépte.
- 15) Buzduganu Ionu.
- 16) Busuiocu celu frumósu.
- 17) Candu a fostu santulu Petru Dumnedieu.
- 18) Capr'a cu trei ezi.
- 19) Carachizu vitézu.
- 20) Casele smeului in bosunariulu romanului.
- 21) Chesi imperatulu.
- 22) Cióc'a-Ludu.
- 23) Ciobanasiulu celu istetu séu Tiurlóele de blande.
- 24) Ciobanasiulu Picula si pomulu celu fara capetaiu.
- 25) Codrean'a Sanzieana.
- 26) Consalenzean'a Ilean'a.
- 27) Culat, intemplarile lui minunate.
- 28) Dafinu imperatu.
- 29) Danila Prepeleacu.
- 30) Domnirea femeiloru.
- 31) Dorintie, trei.
- 32) Elen'a si Vasilie.
- 33) Fat'a cu trei gácitori.
- 34) Fat'a de imperatu si pescariulu.
- 35) Fat'a de imperatu si pescarulu (alta).
- 36) Fat'a din dafinu si pescariulu.
- 37) Fat'a mosiului cea cu minte.
- 38) Fetiurulu milostivu.
- 39) Fete, cele trei.
- 40) Fetu Frumósu.
- 41) Fetu-Frumósu cu perulu de auru.
- 42) Fetu-Frumósu cu perulu de auru (alta).
- 43) Fetu-Frumósu si fat'a lui Rosiu imperatu.
- 44) Fetu-Frumósu din

*) Se afla de vendiare la tóte librariile in Sibiu, Brasiovu etc.

lacrima. 45) Fișulul santului Petru. 46) Floric'a si Inelusi imperatulu. 47) Floriti'a din codru. 48) Fratele si sor'a. 49) Frati, cei trei de cruce. 50) Frati, cei trei imperati. 51) Frunza-verde trandafir. 52) Gaitanulu de auru. 53) Glasulu mortii. 54) Greuceanu de auru. 55) Hatmanulu Baltagu. 56) Hoge si imperatulu. 57) Hoti, cei 12. 58) Ilean'a cea sîrêta. 59) Imperati, doi. 60) Imperatu rosu si albu imperatu. 61) Imperatulu sierpiloru. 62) Insirate Margarite. 63) Istori'a fișului de imperatu si a celoru trei servitori ai lui: Lungila, Latila si Ochila. 64) Istori'a siêrpelui. 65) Istori'a siêrpelui cu Staro Novacu sau musc'a dela Severinu. 66) Limiru imperatulu. 67) Lingur'a de lemn. 68) Lipscanulu si argintariulu. 69) Lucêterulu de ziua si lucêterulu de nôpte. 70) Mam'a padurei. 71) Matichi sêu hotiulu sîretu. 72) Mararelu imperatu. 73) Mogarzea si fișulu seu. 74) Mosiu Lacusta. 75) Naramza. 76) N'aude! N'avede! 77) Nasdravanu Vasilie si Ionu prostu. 78) Negutiatoriulu celu bogatu. 79) Noroculu in stele. 80) Omulu de pêtra. 81) Omulu dupa tîermulu celaltu. 82) Ôvrei, trei si unu nêmtiu. 83) Pacala. 84) Pacala si frate seu. 85) Pacala, intemparile lui. 86) Pacala si Tandala. 87) Iordache Sinu Pacala. 88) Pacala din Banatu. 89) Palatulu mortii. 90) Pantofii celoru 12 domnitie. 91) Paserea maiêstra. 92) Pescii de auru. 93) Petrea fișulu oiei. 94) Piticulu sêu cei trei tovarasi. 95) Porculu celu farmecatulu. 96) Porumbiti'a si cele doue surori vitrege. 97) Praslea celu voinicu si merele de auru. 98) Prinsôrea. 99) Ravasielulu spênului. 100) Rodii cele trei aurite. 101) Rosenberg si Huninberg. 102) Samodiva Sila. 103) Sant'a Vinere. 104) Sant'a Vineri (alta). 105) Simzean'a Ilean'a. 106) Sôcr'a cu trei nurori. 107) Sôrtea. 108) Sor'a crivatiului. 109) Spaim'a smeiloru. 110) Spata-lata si inima putreda. 111) Stanu Bolovanu. 112) Stanu Patîțulu. 113) Strigoiu. 114) Strigoiu si Mariti'a. 115) Sufletulu. 116) Svatulu in betrani. 117) Talerusiu. 118) Tartahotu barba d'unu cotu. 119) Tatalu si trei fi ai lui. 120) Tiganulu cu cei 40 de curcani. 121) Tineretie fara betranetie si viêtia fara de môrte. 122) Tiugulea, fișulu unchiasulni si alu matusiei. 123) Unu ochiu ride si altulu plange. 124) Unulu pate pentru toti. 125) Ursit'a sêu fin. Sf. Petru. 126) Vestitori mortii. 127) Voiniculu in flori. 128) Zdrincu, spaim'a smeiloru. 129) Zefrinu celu frumosu. 130) Zin'a zoriloru. 131) Zin'a muntiloru. 132) Zinele.

(Va urmâ).

Despre fabricatiunea chartiei.

Dêca facemu abstractiune de timpurile antice, in care pentru inpartasiri scrise se intrebuintia table de metalu si lemn, apoi in istori'a fabricatiunei chartiei distingemu cinci periode treptate si interesante ale desvoltarei ei. In Egiptu se intrebuintiau foi

de arbori si cu preferintia foile palmilor*) pentru facerea unui productu, care asia cumu era se potea numi chartia. Pucinu dupa aceea foile au fostu inlocuite cu bastulu. Germanii cei vechi scriau pe bastu (coj'a cea subtire de sub scôrta) de mestêcanu si un'a din posesiile loru cele mai vechi este numita din caus'a acêst'a, cantarea mestêcanului. Acestu periodu primu se termina, pre candu érași in Egiptu incepura a folosi tuf'a de papyrus. Preotii egipteni si confectionau din còj'a interna caltiamintea loru; se mai confectionau si vestminte, funii, invelitori si pandia pentru luntri, éra din firele interne ale ramuriloru acestui arbustu utile se prepara materia pentru chartia, care in comertiu primi numele de biblos, de unde se deriva si numirea de biblia, biblioteca etc. Numai dupa inventarea acestui felu de chartia se potura infiintia biblioteci cá cea dela Alexandri'a, pe cari Osmanii o detera focului, argumentandu cá: dêca ea contine altuceva decatu Al-Coranulu, nu are ratiune de a fi, éra dêca contine tota aceea cá si elu, atunci este de prisosu. Dela inventarea chartiei de papyrus rolulu ei devine atatu de importantu, incatu candu Eumenes si atrase inamiciti'a regelui egiptianu Ptolomeu II., acesta cá se si resbune opri esportulu chartiei la Pergamu. Inse in viêtia economica a popóraloru se intempla adesea, cá crise si mesuri prohibitive in locu se fia desavantagiöse, din contra au urmari folositoare. Asia se intempla si cu mesurile prohibitive ale lui Ptolomeu. La inceputu se simti fórte tare lips'a chartiei; inse ómenii devenira inventiosi apucandu-se de a prepara piei de animale, facundu-le moi, elastice si mai usioru de intrebuintiatu, carora li se dete numirea de pergamentu. Priu acêsta, fabricatiunea chartiei ajunge pe a treia trêpta in desvoltarea ei. In curendu pergamentulu ajunse a fi mai cautatu cá chartia de papyrus, si in fine acêsta fu delaturata. Intrebuintandu-se acuma in loculu penelului (stilus) de metalu péna de gasca se inlesni fórte multu si modulu de a scrie. Inca dela inceputu administratiunile stateloru se folosira de consumulu chartiei cá de unu espedientu binevenitu de a si crea unu venitu considerabile. Romanii erau constrinsi se platésca o vama atatu de enorma pentru chartia, incatu din caus'a acêsta pe tempulu lui Tiberiu prorupse o rescóla formală — unu semnu acesta, cá Romanii sciau se apretiuésca prea bine importantia chartiei.

Ori-catu de mare aru fi fostu inse consumulu pergamentului, elu nu fu in stare se resiste concu-rintiei ce si se creã prin inventiunea Arabiloru, a chartiei de bumbacu, pe care ei o adusera in Europ'a. Prin acêsta chartia se redicã pe a patra trêpta a desvoltarei sale. Modulu fabricatiunei de chartia introdusu prin Arabi consta intru macinarea fireloru

*) Acesti arbori se numescu si Palamu in Rom., lat. palma, in scriptura Finicu, in unele parti Curmalu.

de bumbacu pana se prefacéu intr'unu feliu de aluatu, care apoi era tescuitu intre scandurele cu dungii. In comertiu acésta chartia era cunoscuta sub numirea de pergamentu grecescu séu chartia de cartonu. In secolulu alu XIII si anume pe la anulu 1270 la firele de bumbacu se mai adaosera si de inu si canepa, spre a dá chartiei consistentia mai mare. Acésta se facu mai intaiu in Germani'a si de aci inainte charti'a incetédia de a mai fi manufactura, pentru-cá deja si incepu a se infintia mori de chartia si mai tardiu fabrica de chartia cu machine. Din Germani'a se respandi fabricatiunea chartiei preste tóta lumea civilisata; in Angli'a au fostu introdusa mai intaiu la Dorftord in anulu 1588. Mór'a cea dintaiu de chartia se infintia in anulu 1390 la industriós'a cetate germana Nürnberg.

Nu este loculu, aci a examina nepomenitulu aventu pe care l'au luatu fabricatiunea chartiei in secolulu presente, nici a ne pierde in detailurile si secretele tehnice ale fabricatiunei. Ori-cine cari au visitatu vre-o fabrica de chartia, au avutu ocaziune se admire progresele spiritului industriósu alu acestui secolu, vedindu acele machine admirabile si inventiuni ingeniose, care servescu la fabricarea chartiei. Nu mai pacinu nimicu va fi remasu visitorulu vedindu, cu ce intieia curge pans'a de chartia pe machina continuata, care cu pucine momente inainte de aceea ne era decatu una licvidu tulbure, ce semana fórte multu cu o solutiune de aluatu.

Nu este nici decum asardatu, déca afirmamu, cá alu douilea rangu imediatu dupa inventiunea tipariunii prin Berthold Schwarz, 'i se cuvine chartiei cá midiolocu alu progresului pre care l'au facutu civilisatiunea omenimei in secolele din urma. Si in specialu artea tipografica nu aru fi potutu ajunge nici odata la gradulu ei de desvoltare actuala, déca 'i aru fi lipsitu charti'a.

Unu sapientu germanu a disu, cá semnul celu mai caracteristicu alu civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de sapunu. Cu mai multu dreptu inse se póte stabili macesim'a, cá semnul celu mai caracteristicu alu culturei si civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de chartia.

Rolulu inportantu alu chartiei cá midiolocu de civilisatiune nu numai cá este necontestabile, ci elu au ajunsu a fi totu asia de nedispensabile pentru lumea civilisata, cá si sórele, ap'a, aerulu si nutrimentulu diurnu.

Despre introducerea fabricatiunei de chartia in patri'a nóstra Transilvani'a si in Ungari'a in secol. alu 16-lea s'a vorbitu intr'unu altu cursu alu acestui organu alu asociatiunei.

I. G. Baritiu.

Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata*).

Marcuisulu de Peschiera, gloriosu deja prin victori'a pre care o castigase in contra Francesiloru, intr'unu feliu de lupta in care nu voia se recunósca egali siesi, avea de cugetu se se faca recomandabile si prin alte servicii cu multu mai importante. Enorm'a sa avutia 'i permise se ridice pe propriile sale spese donespredece sute de gentilomi séu soldati veterani, a 'i investit cu armature aurite si pe cari 'i numea bravi din Neapole.

Voindu se'i aduca in positiune de a se distinge si in altu modu, éra nu numai prin bogatea armeloru, elu 'i conduse cu invoirea ducelu de Alba, in cetatiu'a Vigual, pe culmea unui munte inaltu, care dominá o parte a Montferratului. Acolo elu 'i incuragiá cá se se fortifice bine si se apere cu bravura acelu postu, pana candu elu se va duce se le aduca sucursu in casu candu ei voru fi atacati la ceea-ce se asteptá. Si in adeveru comandantulu armatei franceze maresialulu de Brissac, intielesu asia de bine necesitatea de a'i scóte din loculu acela, in eatu de si nu era inca pe deplinu reimsanetosiatu, nu voii se incredintiedie pe niminea altulu cu misiunea acésta. Adunandu intr'unu corpu de armata tóte acele trupe de care potea dispune, fará cá se slabésca prea tare lini'a de aperare a fruntarieloru, le indreptá spre acelu munte, instalá baterii si despartindu in trei divisiuni corpulu de armata, le dete ordinu, cá la unu semnu datu ele trebue se ajunga pe cali diferite in acelasu momentu pe verful muntelui, si avendu a se teme ca Peschiera se nu scésca in momentele atacului si se'lu ia intre doue focuri, puse cá se strice prin siantiuri singurulu dramu pe care potea strabate innamiculu si se'lu observeze prin mici detasiamente de trupe.

Pe candu maresialulu 'si facea dispositiunile si mai inainte de a fi datu semnalulu, elu aude strigate indoite, ce venea din partea unei divisiuni a armatei sale. Indreptandu'si privirile intr'acolo, vede unu soldatu de o talia avantagiósá, care ésindu din liniá alérga spre inamicu, descarca pusc'a sa la distantia euenita, o arunca la pamentu si cu spad'a in mana se arunca asupra intaritureloru. Cameradii sei dupa ce l'au rechematu indesiertu prin strigatele loru, cuprinsi de aceeaasi ardóre, alérga si ei unii preste altii dupa elu, pentru-cá séu se'i ajute, séu se'lu scape. Maresialulu revoltatu de necasu, dara dissimulandu aceea ce incercá in fundulu animei sale, dete si celorlalte doue divisiuni semnalulu de atacu, care se facu in tóta regul'a, asia precumu nu se asteptase dupa inceputulu facutu. Bravii din Neapole se luptau cu desperare. Incungiurati din tóte partile, inabusiti prin numerulu inamiciloru, neputendu'si sparge unu dramu cu spad'a in mana, ei au fostu ucisi toti.

* Vede I. I. Garnier „Histoire de France,” liv. XXVII.
19*

Abia se terminase lupt'a, si éta cà se vede venindu Peschiera cu douesprediece sute de calareti si trei mii de arcebusieri. Aflandu inse cà bravii sei perisera si cà Francesii ocupasera acelu munte, se retrase fara cà se fia mai incercatu a fortia barierele care se opunéu inaintarei sale.

Ne mai avendu a se teme de inamici, maresialulu nu engetá la altuceva, decatu se impartia recompense acelora care le au meritatu. Elu 'si stabili tribunalulu chiaru pe locul unde se intemplase actiunea. Acolo venira unulu dupa altulu douisprediece soldati cà se depuna la pitiórele lui trofeele pe care le luasera dela inamicu. Acestora le aterna de gítu unu lantiu de auru, cu o medalia din acelasu metalu, pe care era imprimatu chipulu sen. Dupa aceea laudà in publicu pe ofircii aceia, cari s'au distinsu mai multu si le promise cà 'i va recomanda regelui. In fine elu vorbi si despre acelu luptatoriu bravu, care probase o valóre mai multu decatu omenésca, precipitandu-se in midiuloculu inamiciloru si para cà regreta, ca mórtea fara indoiéla l'au impiedecatu se se presente impreuna cu ceilalti, pentru-cà se primésca pretiulu cuvenitu pentru fapt'a sa. Unu ofircu, care se aflá in apropiere 'i respunde, cà acelu bravu nu este nici mortu si nici ranitu, si ca numai rusinea l'au impiedecatu se se presente. „Voiescu se'lu vediu, respunse Brissac, si'ti comitu se mi'lu aduci.“ Pe candu capitanulu implinea ordinulu primitu, maresialulu chiemà langa sine pe profosulu armatei. VEDIENDU pe culpabilu apropiindu se, elu 'i dise cu unu tonu severu: „Soldate, cumu te chiama si de unde esci?“ Junele soldatu respunse cu sfiala, cà era fiíulu naturalu alu domnului de Boisi si ca pórtá numele lui. „Fiíndu tréb'a asia eu nu voiu fi judecatoriulu teu, de óre-ce 'mi esci o ruda de aprópe din partea mamei mele; dara déca ai fi chiaru fiíulu meu, nu te asiu crutia in urm'a delictului pe care l'ai comisú. Nefericitule! ce esemplu ai datu intregéi armate! Profosule! se'lu pui in fiéra si se'lu padiesci cu strictetia: capulu teu 'mi va respunde pentru alu seu.

In urm'a acestui ordinu ce fu esecutatu fara intardiere, tristeti'a si supararea se aratara pe feçieles tuturoru: 'si intorcéu privirile si se departara cu precipitatie cà se nu fia martori la o privelisce atatu de revoltátore. Boisi ajunse subiectulu discussiuniloru loru si a nenumerate reflexiuni agitate si descuragiátore: „Lui singuru, dicéu ei, avemu de a multiemi victori'a reportata si prin urmare conservarea Montferratului si a fertileloru regiuni din care se nutresce armat'a. Fara elu, fara curagiulu seu fericitu, este mai multu cà siguru, cà Peschiera aru fi sositu inainte de a fi pututu intreprinde asaltulu. Aru fi fostu óre totu un'a, déca aru fi riscatu ataculu patru óre mál'tardiú si trupele s'aru fi portatu óre cu acelasu curagiú, sciíndu cà la spatele loru se afla o armata gata de a'i ataca? Déca entusiasmulu junetiei, o doriúntia nemarginata de a castiga gloria, l'au im-

pinsu se franga regulele unei discipline austere, acésta gresiéla involontara este ea óre neiertata? Nu o au espiatu elu óre in de ajunsu devotandu-se elu insusi pentru salutea patriei? si fortun'a scapandu'lu dela o mórte sigura, nu l'au absolvatu óre in modulu celu mai suficiente?“

Murmurarile se indreptau acuma in prim'a linia asupra maresialului: „Ce violencia au intrebuintiatu elu, pentru cà se se asigure de unu omu simplu si plinu de incredere! Déca se simtiá ofensatu, pentru ce nu o spunea? Déca elu nu cauta decatu numai unu pretestu, pentru cà se se dispensedie de a recompensa o fapta eclatanta, pentru-ce nu au remasu linistitu? Multiamitu cu omagieles spontanee, pe care le primea dela camaradii sei, Boisi nu cerea nici gratia, nici decoratiune. Se cuvine óre unui maresialulu de Francia se recurga la minciuna si la duplicitate, pentru-cà se puna man'a pe elu si se'lu piérdia? Aru mai potea óre recunósce cineva, in urm'a acestei fapte, pe unu generalu, care voesce a fi consideratu cà unu parinte alu soldatiloru sei si cà unu aparatoriu alu valórei in ori-ce parte s'ar' afla?....

Maresialulu, caruia aceste imputari nu 'i despla cea pana la unu óre-care punctu, temendu-se cà ele se nu ajunga a fi periculóse, déca le va mai lasa se se framente multu tempu, adunà unu consiliu de resbelu, caruia 'i incredintiá judecat'a lui Boisi, pe care 'lu recunoscea de rudenia a sa, din care cauza si primise a'lu abandona severitatiei legiloru. Ofircii cei mai de frunte ai armatei, cari compunéu consiliulu, de si miscati de pietate si de un'a specie de admiratiune pentru culpabilu, totusi 'lu condemnara cu unanimitate de voturi, tienuti fiindu a se conforma literei ordonantieloru. Inse totu-odata ei rogara pe maresialulu, se ia in considerare natur'a delictului, etatea delincentului, portarea sa de mai inainte, profundulu interesu ce au sciutu se inspire intregéi armate, si de óre-ce n'au scapatu dela mórte, decatu numai ca printr'o minune, se nu se arate mai crudu decatu inamicii, cu unu cuventu se se multiamésca cu pedéps'a ce 'i-au fostu dictatu tienendu'lu cincidile intr'o situatiune cu multu mai cruda cà mórtea insasi.

Generalulu fara cà se'si descopere intentiunea sa, ordonà cà se aduca pe arestantu in sal'a consiliului si 'i dise: „Nefericitule Boisi, cunosci tu enormitatea delictului teu, si fara cà se'ti faci ilusiuni asupra intemplarii care nu au depinsu de tine, recunósce, cà despretiúndu ordinele mele, cà turburandu operatiunile mele, tu ai espusu armat'a regelui, la pericolulu cà se primésca unu afrontu si ai datu camaradiloru tei unu esemplu ce nu potea remanea nepedepsitu. Si asia domni pe carii 'i vedi tu adunati aicea, te-au condemnatu cu unanimitate la mórte. Datori'a loru le au impusu acésta; inse ei simtu mila de juneti'a ta si s'au facutu aparatorii tei. Ti daruiescu viati'a; dara in acelasu momentu se sci, cà ea nu mai este a ta, ci a mea pentru totu-déun'a, si ti-o

lasu cá se te folosesci de ea, rezervandu'mi dreptulu de a 'ti-o cere, ori de cate ori o va reclama serviciulu regelui. Apropia-te si eliberatu de lantiurile, cari 'ti au fostu pedéps'a si espiatiunea delictului teu, vino se primesci din manile mele unu altu lantiu, care va fi pretiulu bravurei tale si semnulu devotamentului teu." Terminandu aceste cuvinte 'i atarna de gatu unu lantiu de auru indoitu de greu, precumu fusese acela cu care decorase pe ceialalti douispre-diece bravi, cari 'i adusesera stindardele luate dela inamici si 'i dise se mérga si se caute pe maestru grajduriloru sale, care 'i va elibera unu calu din Spani'a, o armatura completa si o imbracaminte egala cu a celorlalti gardisti ai sei, intre carii fu numeratu si elu.

I. G. Baritiu.

Vasilie Aronu si operele sale.

(Urmare.)

Acumu Cupido mergea
Darurile aducea
Achates indreptatoriu
Si de grigia portatoriu
Dido nesciindu nemica
Pe cale fara de frica
Daca tinerulu sosesce
Craies'a la elu privesce
Eneasu cu ai sei soci
Vinu, si la mésa siedu toti
Slugitorii apa dau
Si ce nu-i de lipsa iau
Aducu pila, punu chindéo'a
Salvete spalate 'n róua
In lontru suntu slugitorie
Cincidieci cu o grigia mare
Cá tóte se intogméscá
In cas'a imperatésca,
Suntu atatea slujnici iarú
Si o suta de slugi chiaru;
Toti de o vrista, cari stau
Si a mesii grigia au.
Punu pahara; dau bucate
Si alte ispravescu tóte
Tyrienii denpreuna
La acelu locu se aduna
Cu o minune nespusa
De darurile aduse
De prunculu¹⁾ celu tinerelu
Si intocmitu frumusielu
De a lui vorba ciudata
De 'nvelitóri'a gatata
Din Acantu rosiiu vengiosu
Cá sórele de frumosu
Éra mai cu sama Dido
Nimicu sciindu de Cupido
Nu se póte saturá
La densulu a se uitá
Nice de veste nu prinde
De dragoste se aprinde
Prunculu¹⁾ daca se acatia.
Intr'a tatane-seu braçia

Se jóca cu desfetare
Apoi la craies'a sare,
Craies'a ilu ia in braçia
Ilu saruta cu dulcétia;
Candu si candu la pieptu ilu stringe;
De dragoste mai se stinge
Serac'a! nu sci pe cine,
In braçiale sale tiene?
Éra prunculu tiindu minte
A maicei sale cuvinte
Tacù; Dido de Sicheu
De fostulu barbatulu seu
Se'si uite incetu pe linu
Prin beutur'a de vinu
Si asia se intocmesce
Spre aceea se trudesce
Cá se-i insufle iubire
O dragoste de perire
Si mintea cea desvetiata
De a mai iubi odata
Se omóra, s'o 'ntocméscá
Cá éra se mai iubésca
Daca odata incéta
Dela bucat'a mancata
Punu paharele pe mésa
Si vinu din viti'a alésa
Paharele se asiédia
Si vinulu se coronéza
Se face unu sunetu mare
Unu sgomotu si o strigare
Atunci craies'a se 'ntórna
Si vinu de celu alesu tórna
In paharulu auritu
Cu petrii scumpe gatitu
In care si Belu si toti
Ai sei urmatori nepoti
Insusi se obicinuea
Vinu a turna, si a bea.
Atuncea tacere fù
Dido asia incepù:
Jupiter atotuputernicu!
(Fiinduca la celu nemernicu
Precumu spunu tu poruncesci
Si dreptate impartiesci.)
Fà acést'a di se fia
Tuturoru de veselia
Noua si Troianiloru
Cá ai nostri si ai loru
Nepoti, copii viitori
Se fia neuitatori
Bachus astadi se ne fia
Isvorulu de veselia
Si cu Juno denpreuna
Pricinuindu voia buna
Si voi o Carthagineni
Vediendu pe bunii Troieni
Fiti cu mare bucuria
La acésta veselia!
Atuncea Dido se 'ntórna
Si vinu peste mésa tórna
Din celu inca neturnatu
Cu buzele au gustatu
Apoi lui Bithia dà
Dicùndu: frate! manca fà
Manca, bea te veselesce
Canta, jóca si traiesce
Bithia paharulu ia
Si odata totu ilu bea
Intr'acestu chipu toti beura
Cati chiamati la ospetiu fura

¹⁾ De prunculu: adeca de Cupido, care se facuse in chipulu lui Ascanie.

Jopas celu cu perulu mare
Intinse córdele tare
Si spre musica s'au datu
Cum Atlas l'au invetiatu
Canta a lunii gresiéle
Cu unu glasu fórte de giéle
Si a sórelui scadere
Ce e, de óre candu piere?
De unde omulu se nasce
Si dobitoculu ce pasce
De unde plói'a resare
Si a ceriului tunare
Si alte nenumerate
Si de a se scrie tóte
Carthageninii indata
Cu o vorba minunata
Si cu o mare strigare
Plesnescu in palmi fórte tare
Dupa densii denpreuna
Troianii facu voia buna
Éra Dido necajita
De ganduri multe casnita
Incetú Amórulu venindu
Cu Eneas povestindu
Tóta nóptea petrecea
(O amaru! o vaiu de ea)
Multe de Priamu cercandu
Si de Hectoru întrebandu
Acumu, cumu fu imbracatu
Cu ce arme intrarmatu
Alu Aurorii fetioru
Care veni cá unu noru
La Troi'a cea pustiita
Mai adese ori graita?
Acumu, ce feliu de cai are
Diomedes aeelu mare?
Acumu, ce feliu de omu este
Achiles¹⁾ eu mare veste?
Deci o prétine iubite
La mine aici primite
Prinde, dice, si graiesce
Pe incetu ne povestescé
Viclesugulu greciloru
Caderea Troianiloru
Spune ne din inceputu
Precumu tie ti sciutu
Si cumu tu ai ratecitu
Apoi de candu ai pornitu
Ca siépte ani tocma suntu
De candu tu si pre pamenta
Si pe mare ratecesci
Cu cei ce calatoresci.
(Aci se finesce cartea I.)

Liber II.

O Hectoru! o Hectoru lina
A Troiei nóstre lumina!
O nadeajde Troenésca!
O gróza mare grecésca!
In ce locu te-ai zabovitu?
Si de unde ai venitu?
De unde vii dragu pristine!?
Cumu vomu suferi pe tine
A te vedea ponegritu
Cu obrazulu totu smolitu
Care multe al' rabdatu
Si tiér'a ai aparatu

¹⁾ Achilles povatuiutoriuu vestitu alu Greciloru.

Dio'a nóptea ostenindu
Si cá unu vitézu trudindu
Cum acuma te-ai mutatu?
Cum faci'a ti s'au schimbatu?
Elu la a mele cuvinte
Ne luandu ceva aminte
O Eneas, dice iute
Din orasiu afara dute
Cetatea este aprinsa
Si de protivnici invinsa.
Pana acuma amu facutu
Tóte cate amu potutu
Si tiér'a amu aparatu
Acumu tóte s'au ciontatu!
Troia iti da tie tóte
Cate ati dá inca póte
Iati socii si pribegesce,
Si cetate le gasesce
Asia Eneas¹⁾ grai
Si mai multu nu se ivi.
Éra in trist'a cetate
Gemu in tóte laturi tóte
Bateru cas'a parintésca
Pentru liniscea obstésca
Cu arbori incungiurata
De alte casi departata
De a armeloru sunare
Si de strigarea cea mare
Din somnulu greu me desteptu
Saiu din patu in susu dreptu
Me suiu pe casa indata
Si cu minte desteptata
Ascultu ce póte se fia
De sunetulu cu tarie?
Precumu candu holdele prindu
Si cu flacara s'aprindu
Precumu la munte ploandu
Si riu mare pogorindu
Se aude de departe
Unu sunetu minunatu fórte
Asia eu incremeniiu
Catu grózniculu focu priviiu
Vediendu ca-su adeverate
Cele in somnu aratate
Cunoscuu mai apriatu
Cumu Grecii ne-au insielatu
Prin viclénulu seu Sinon;
Cas'a lui Ucalegon
Si a lui Deifobu cade
De flacar'a ce o róde
Se face mare strigare
Dobele resuna tare
Eu cá unu omu detunatu
De arme m'am apucatu
Saiu giosu, rapede me ducu
Alte socii mai aducu
Cu cei adunati pornescu
Catra cetate silescu
Turburarea si mani'a
Acitia inca tari'a
Atunci aminte imi vine,
Cumu-ca este fórte bine
In batae a muri
Éta si Panteu sosi
Alui Apollo preotu
Ostenitu asudatu totu
Dela protivnici scapandu
Din bisericu luandu

¹⁾ In manuscriptu e Eneas, inse trebus pusu Hectoru.

Cele sfinte lui lasate
Grigii lui incredintiate.
Si nepotulu tinerelu
Spaimentatu cá vaiu de elu
Cade giosu la usi'a mea
Ingrozitu mai mai murea.
Eu ilu intrebu o Panteu!
O Panteu iubitul meu
Spune-mi totu lucrulu cumu este?
Vediu cumu-ca e trista veste
Er' Panteu: amaru! amaru!
Amaru, flacara si jaru!
Amaru, truda si nevoi
Ii trecutu frate de noi
Troia piere: Troia prinsa;
Troia de vrasimasi invinsa.
Marimea nostra peri
Greciloru se daru.
A Greciloru e cetatea
Acumu peri dreptatea.
Calulu inaltu minunatu
In cetate asediatu
Feta nu mandi, ci ostasi
De ai Greciloru pismasi
Sinon pune focu: aprinde,
Totu ce-i sta nainte prinde.
Ostasii cei dela porti
Au cadutu, si zacu toti morti
Vrasimasii multime mare
Ne avendu impedecare
Intra pe porti, manca beau
Tote cate afla iau.
Atunci eu fug'a apucu
Si intr'acolo me ducu,
Unde s'aude mai mare
Si mai groznica strigare
Vediu ca Rifeu si Ifitu
Fiesce-care gatitu
Alerga pe langa mine
Si alti voitori de bine
Si Hipanis si Dimas
Se aduna intr'acelu ceasu
Si Horebu tineru fecioru
Care infocatu de doru
De a Casandrii iubire
Cu o nespusa gatire
Ca se pota face sporu
Venise intr'ajutoriu
Lui Priamu, socrului seu
O bunule Dumnedieu!
Daca-i vediu adunati
Si spre batae gatati,
Asia incepuiu cu ei
A grai: o fratii mei!
De vreti se veniti cu mine:
Cumu e lucrulu voi sciti bine?
Veniti se ne apucamu
Spre batae se ne damu
Toti acumu ne-au parasitu
Dumnedieii au fugitu
Altarele si-au lasatu
Intr'acestu lacramosu statu.
De vremu ceva se slugimu
Veniti bateru se perimu!
Celoru ce suntu prinsi odata
Alta cale nu-i lasata
Fara numai cá se mora.
Asia tinerii cu para
Ca nisce lupi rapitori
Spre chrana straduitori

Cu mine pornescu indata
Prin focu, sabie, sageta
Se baga cu sirguintia.
Tineri cu buna credintia
In tote parti prin cetate
Cine se graiesca pote?
Cele ce s'au intemplatu
In acelu hartiu minunatu?
Pere cetatea vestita
Intru multi ani neclatita
Bateru incatrau priveai,
Totu trupuri morte vedeai.
Curge sange troienescu;
Curge si de celu grecescu
Cetatea tota resuna
Striga Grecii denpreuna;
Androgeos Grecu fiindu,
Ostasi langa elu viindu
Socotindu ca si noi toti
Amu fi dintre ai lui soci
Incepe a ne 'ndemna
Graindu catra noi asia:
Grabiti acumu ai mei frati,
Acuma ve aratati.
Altii batu se straduescu
Cetatea o prepadescu
Voi numai acumu veniti!
Si stati ca nesce lemni
Asia acelu grecu grai
Si minteanu se socoti
Indata prinse de veste
Cumu adoca lucrulu este
Minteni inapoi grabesce
De frica mai amortiesce:
Precumu cela ce umblandu
Si nice sama bagandu
De vr'unu siearpe se atinge
Siearpele iute se stringe
Si dupa densulu pornesce
Omulu fugendu se feresce.
Asia Androgeos sta
Si de frica scapera,
Si se tragea inapoi
Vediendu-ne standu pe noi,
Noi dupa elu ne luamu
Din dreptu ilu alungamu,
Si imprastiemu pe toti
Ai lui Androgeos soci,
Locurile nesciendu
Si n'entricati tare fiindu.
Fuseramu cu fericire
Intru cea dintaiu ostire
Atuncea Horebu vouiosu
Se intorce inimosu
O! soci, dice se pornimu,
Noroculu se-lu ispitimu
Armele se ne mutamu
Si Greci se ne aratamu.
Suntu pe cale cati si cati
Greci cari zacu omoriti,
Armele loru se luamu
Aspru se ne apucamu.
Asia dicundu se si duce
Si unu coifu frumosu aduce
Alu marelui Androgeu
Si-lu pune in capulu seu,
La sioldulu celu troienescu
Leaga unu palosiu grecescu
Acest'a si Rifeu face
Asia si lui Dimas place.

Si asia facura toti
 Ceialalti infocati soci.
 Ne ducem imprastiati
 Printre greci amestecati
 In multe parti ne osdimu
 Fôrte multi greci prepadimu
 Altii cuprinsi de grea para
 Cătra corabii se cara.
 Altji spaimati de greu valu,
 Era se ascundu in calu,
 Unde nu e ajutoriu.
 Dela Domnulu nu-i nici sporiu!
 (Va urmă).

R A D U.*)

Poema de Ronetti Roman.**)

I.

In lumea noastră poetica s'a petrecutu unu faptu curiosu: epoc'a luptei a fostu fertila, ceea a secerișului a fostu stérpa, cá si in lumea politica. Dela 1830 la 1856, literatur'a noastră a fostu avuta in ómeni, in sentimente, in idei. Generatiunea care a urmatu marea misicare dela 1821, a continuatu acésta misicare intr'unu modu demnu, si in mare parte a realizatu frumosulu in arta, binele in politica. De atunci, adeca sub domni'a Ini Cuz'a si a lui Voda Carolu, de pe la 1856 si dela Unire, pana in 1877, pana la Griviti'a, nimicu in arta, nimicu in politica. Ne-amu pierdutu timpulu chiar' pe terenulu scientificu. Cari suntu causele acestei sterilitati? Me voi multiami de a le indica, grabindu-me de a saluta faptele cari imi paru o aurora in nóptea in care traimu, si o promisiune de o abundenta recolta pentru viitoriu.

Fusesemu unu secolu streviti de aristocratia, dela Mihaiu incóce, si apoi unu secolu de greci, dela Brancóvenu pana la Tudoru. Geniulu romanescu nu mai esista decatu in baladele populare. Numele chiar' de romanu era o injurie, o ocara. Cati va romani din Transilvani'a se desteptara la aspectulu Romei: generatiunea lui Sincaiu, lui Petru Maioru, dete nascere lui Lazaru, care precede pe Tudoru si dela care procede acesta. Dela acesta incepe renascerea si sperantiele romanilor. In generatiunea care ne-a datu pe Alesandrescu, pe Balcescu, pe Bolintineanu, pe Negrutu, ca se ne tinemu pe domeniulu artelor, traia dorulu de tíera, cultulu frumosului, setea de dreptate, abnegatiunea pentru poporu. Era prin urmare gustu si gandire. Era timpulu candu

*) In fine critic'a incepe se'si sparga cale si la noi. O reproducemu pe acésta dupa „Romani'a libera“ Nr. 242, 247, 249 si 250 mai alesu din cauza, cá dupa cumu suntemu informati, fôrte puçini lectori de ai nostrii suntu si lectori ai diarielor din Bucuresci si vice-versa, si cá e datori'a noastră a intretiené comunicatiune cátu mai regulata cu barbatii de litere si sciintie din Romani'a, spre a ne inavuti limb'a si a forma gustulu.

***) Librari'a Szöllösi.

Red.

unulu din Golești a disu aceea vorba frumoșă: „Piéra privilegiurile nóstre, piéra starea nóstra, piéra chiar' numele nostru, numai poporulu romanu se fia liberu si mare.“ O parte din aristocratia gasea in ànim'a sa, formata de o mama romanca, puterea de a continua nobilulu exemplu datu de unii din stramosi cari, tíer'a legala in secolulu trecut, au isbutitu a ne scapa drepturile ne-atinse, tienendu pieptu si sultanului si tiarului, si aducundu adesea capulu seu dreptu sanctiune a drepturiloru Romaniei. Devotamentulu lor au stersu suferintiele ce in secolulu alu XVII-lea aristocratia impusese tieranimei, si a nimicitu réu'a vointia a acelei parti din aristocratia, care a datu man'a cu strainulu.

Dar' dupa unire, lucrulu se schimbà. Nu avému cultur'a literara, artistica, scientifica. Spiritulu, si acést'a este o binefacere, era pentru egalitate, dar', ca in multe lucruri, amu remasu si in asta la calea diumatate. In locu de a canta, cá Serbi'a, tari'a noastră in tieranu, care àdi ne-a ilustratu la Griviti'a, si ne-a scapatu póte de mai reu prin respectulu Europei ce ne-a atrasu, in locu de a basa democrati'a pe sufragiulu universalu, constitutiunea din 1866, esita diu revolutiunea dela 11 Februaru, veni se consacre in modu nefastu o opera inceputa chiar' prin progresulu timpului.

Aristocratia nu mai era. Dar' educatiune nu esista, nici natioala, nici particulara, nici in poporu, nici in burghesime, nici chiar' in parte in aristocratia. Nu avemu nici chiar' respectulu catra copii. Degia inainte de 1866, de ce se compunea marea majoritate a societatei? De advocati, medici, comercianti inavutiti. Este o mare bine-facere gratuita instructiunei. Resultatulu inse pentru gustu a fostu funestu. Pana in anulu trecut unu copilu putea se intre dupa trei, patru clase, in fabric'a de bacalaureatu, se iésa dupa unu anu cu diploma, apoi se mérga in Parisu se'si faca dreptulu. Acolo traia intre concetatiunii sei, la cafea Clunes séu cafea Voltaire, cu grizete, si mergea la Bullier séu la prostiile dela Palais Royal. Parisulu adaoga la lips'a de educatiune naturala, coruptiunea rea. Ce bine póte face unu astu-teliu de omu? Cá parintii sei, elu nu se putea gandi decatu la stare, si cumu nu avea nici demnitate, nici gustu, cumu nu era capabilu se atínte ochiulu nici asupra frumosului nici asupra adeverului, resulta de aici cá banulu era singur'a sa lege, si avea o arma teribila, sciintia dreptului care'i permitea se aspire la tóte, si se faca reu indoitu. Constitutiunea din 1866 a datu puterea advocatiloru. Poporulu fiindu impartitu in patru clase, averea este desemnata de lege cá tíent'a la care trebue se ajunga ori-care: feresce-te de a cadea sub legea penala, éta totu. De altumentrelea esci autorisatu se faci ori-ce crima nepedepsita de lege. In alte tieri, dispretiulu lumei te-ar' pedepsi. Noi, nu numai cá suntemu prea indulgenti pentru a nu fi indiferenti, dar' ceva mai multu, te vomu recompensa: ai avere ai putere. Deci se ridemu de-

morală, de himere, de frumosu, de virtute, de acei nebuni cari urmarescu adeverulu si sciinti'a, frumosulu si artele. Inainte! Inainte! Femei'a se se vendia. Omulu politicu se se vendia. Nu avemu nimicu sacru decatu banulu.

Resultatulu: poetii moru de fόμε, inaltiandu o melancolica privire spre acelu ceriu, unde nu mai e nimicu. Invetiatii rosiescu de tiér'a loru, candu vedu unele somitati ale nôstre ofioiale, considerate ca invetiati candu suntu numai nulitati.

Cutare n'a facutu decatu a traduce o carte didactica, anuntia d'ô, si a se da de autorulu ei. Este profesoru de universitate. Cutare este unu geniu de istorie: a muncitu spre a lumina atatea puncte obscure: e stimatu de Europ'a intrêga, si abia este toleratu de catu-va timpu in universitate. Adi avemu in contra toturoru ômeniloru onesti si inteligenti, permanent'a conspiratiune a gesieftariloru si a prostiloru.

Se ne mai miramu ôre de ce literatur'a nôstra este atatu de stérpa de doue-dieci de ani incôce? Intr'o di amu aplicatu metod'a critica a lui Sainte-Beuve poetului nostru Alexandrescu, si amu avutu aprobarea d-lui Hajden. Ceva mai magulitoru este, cã multi din literatorii nostri mi-au multiamitu, fiindu-cã amu arãtatu in Alexandrescu nu pe satiriculu ci pe lyriculu, fiindu cã cei chiar' cari ilu cetisera, l'au cunoscutu mai bine. Cunoscu tôte defectele acelei prime incercari si tocmai pentru acést'a nu m'amu sfitu de a scrie liniile de mai susu. Amicii mei imi disera se facu si asupra altora asemenea critici, dar' marturisescu cã imi place mai multu a vorbi de binele, decatu de reulu ce esista intr'unu autoru. Si pentru acést'a singuru Bolintineanu m'ar' fi atrasu, déca d. Sionu nu s'ar' fi ocupatu de dinsulu.

Ce teliu? nu esista alti poeti? Cá respunsu la acést'a intrebare, trebue se aratu a dou'a causa a sterilitat'iei poetiloru nostri, si acést'a causa o gasescu in influinti'a imensa de care s'a bucuratu Alexandri. Facu o presupunere: daca in locu se taca Alexandrescu, ar' fi tacutu Alexandri, daca Alexandrescu ar' fi crescuta generatiunea nôstra cu opere cá anulu 1840, cá rogatiunea, ôre tari'a nu s'ar' fi continuatu in poetii nostri, ôre poesi'a n'ar' fi fostu pôte in stare se faca o reactiune in contra acestui materialismu alu vietiei care ne coplesiesce, care ne nabusiesce? Daca din contra Bolintineanu ar' fi supravetiuitu celoru-laltoru, elu care este prin escelintia poetulu patrioticu, fiindu-cã in sabiectele de asemenea natura, mus'a sa a vorbitu unu limbagiu barbatescu. demnu de acést'a mare ideia de patria, daca ne-ar' fi crescutu cu opere cá mam'a lui Stefanu, cá Ferentaru, cá Mircea la bataia, cá Mihaiu scapandu stindardulu, cá ultim'a nópte a lui Mihaiu, ôre poesi'a n'ar' intruini o forma totu atatu de buna cu o taria mai mare de cugetari?

Sunt departe de a nega sistematicu talentulu lui Alexandri, si i-amu adusu alta-data laudele cuvenite. Dar' amu voitu se'mi dau sém'a de acestu talentu

si amu ajunsu la o conclusiune care ar' pareã strania, paradoxala la multi si care cu tôte acestea este impartasita si de altii, si acést'a conclusiune este cã, in comparatiune cu Alexandrescu si Bolintineanu, Alexandri nu este poetu, in marea acceptiune a cuventului, cu tôte cã nu e inferioru prin unele din calitatile sale. Alexandri avutu, teneru, nu potea, fiindu inteligente, se nu fia din partidulu tineriloru, se nu fia, cumu dicea pe atunci, Bonjourist. Elu avea gustulu lucruriloru inteligente, si fiindu atrasu spre poesi'a populara, de care era se ne dea o pretiôsa culegere, se puse in doine se imite acestu stilu, si si o facu cu talentu. Bab'a Cloanti'a, Adreiu popa, Groza suntu mici capo d'opere. Imitatiunea stilului popularu nu cere aceea taria, aceea virilitate in gãndiri, in espresiuni ca poesi'a lirica. Bucatile publicate sub titlulu generalu de lacramiôre, si de suvenire facu transitiunea: Alexandri se arunca in poesi'a lirica si va ajunge la tóta desvoltarea talentului seu in margaritele, si in poesiile publicate apoi in „Convorbiri literare,” opere minunate prin stilu, cu care este interdisu ori-cui de a rivalisa, se analisamu acestu talentu, care a avutu atata inriurire asupra literatur'ei nôstre.

II.

Alexandri care a plecatu dela imitatiunea poesieloru populare, a ajunsu a fi celu mai minunatu ciseleur. Avuti'a rimei, o inimitabila armonia, nu suntu de catu o parte a calitatiloru sale. Este admirabilu in tablouri: ce pôte ôre luptã in poesi'a romana cu Legend'a Rindunicei? Dar a face tablouri, nu este unu nec plus ultra a artei.

Artistiloru preferamu pe unu poetu, fia necorect, care priotr'unu versu pornitu din ânima, imi misica inim'a, care me silesce a face ceva mai multu decatu a'lu aplauda, care me silesce a'lu iubi. In marea opera a lui Alexandri gasimu prea raru asemenea versuri. Daca comparamu (cãci aci este cestiunea) pe Alecsandri cu Alesandrescu, vedemu cã i lipsesce tari'a cugetarei, acelu spiritulu filosoficu, tara care nu este adeverata poesia. Déca ilu comparamu cu Bolintineanu, vedemu cã i lipsesce aceea taria, candu vrea se cante patri'a si glori'a strabuna.

Esceptamu faimosulu Vie din sentinel'a romana, care este unu laconismu sublimu si demnu de secolurile de suferintia ale Romaniei. Calitatea si totuodata defectulu lui Alexandri este gingas'a. Esclenti'a in stilulu popularu, admirabila in unele bucati mai inalte, gingasia ajunge a fi unu defectu, candu impinge pe poetulu a concepe in modu palidu marile sabiecte. Alexandri nu scie a fi simplu, tocmai fiindu cã este unu mare ciseleur, ér'nu unu ganditoriu. De alta parte nu me potu impede cã de a crede, cã considera ôresi-cumu sabiectulu ce tractéza cá o lucrare impusa. Chiaru candu poesi'a este de totu personala, ea pare tractata cá unu lieu comun, nu pare isbucnita din ânima. Pentru ce ôre

in Steluti'a poetulu inlocuesce imagin'a prin vorbe. Lamartine ne arata undele, ce se răsfrangeau pe pitioarele adorate ale amantei sale. Nu gasescu in Steluti'a de câtu o imagina: cá stele trecátore.

„Ce las' unu intunerecu aduncu in urm'a loru.“

Pentru ce un'a si numai un'a? Si chiaru acea confusiune intre unu sufletu si o stea nu ne arata óre cá gingasi'a este defectulu lui Alexandri? O iertamu aci, dar nu o iertamu in subiectele patriotice. Alecsandri, cumu dicea unu amicu alu meu, lui Mihaiu vitézulu i-ar pune in mana in locu de spada o flóre. Unu romanu canta resboiulu independintiei italiene, canta glori'a francesiloru si italianiloru. Ce subiectu avutu! Cetiti poesi'a lui Alexandri si vedeti de nu amintesce prin gingasi'a sa poesi'a cunoscuta a reginei Ortens'a:

Honneur à la plus belle,
Et gloire au plus vaillant.

Intr'adeveru e ceva minunatu, cá poetulu se nu fi gasitu altu ceva se ne spune, decâtu cá unu teneru iubea pe o tenera. Ce ne pasa individulu aci? Vremu se vedemu lupt'a, energi'a surorii nóstre Itali'a.

Candu inse poesi'a se marginesce la unu tablou, este admirabilu Alexandri. Pahod na Sybir este admirabila, fiindu cá nu potea se caracterizeze mai bine despotismulu rusu. decâtu nefacéndu frase, decâtu multumindu se a ne arata sirulu condamnatiloru si a ne spune cá au inghetiatu. Nu vomu da aceiasi lauda poesiei Nicu Balcescu murindu.

Aci gingasi'a se arata prea multa. Balcescu e o figura prea mare pentru aceste strofe, si asteptamu mai multu dela Alexandri. In fine acestu obicei de a fi gingasiu in locu de a fi simplu, 'i strica une-ori, rare-ori e adeveratu, dar 'i strica une-ori gustulu, cá in acelu inceputu alu Banului Maracine, care a fostu denuntiatu de mine insu-mi alta data marelui nostru poetu, cá aceea ultima poesie in care compara tunurile Grivitei la niste ... godacei. Am disu adeverulu. N'asiu vrea cá se fia suparatu pe mine dn. Alexandri. Versurile sale le citescu si le recitescu adesea, si pentru aceasta, de si asi fi potutu, dar n'am vrutu, se dicu de multu cele ce am scrisu adi. Este inse sositu momentulu unei reactiuni, si eu, criticu, vediendu reulu la culme, m'asi crede culpabilu catra tier'a mea, déca n'asi veni se protestu si se dicu amiciloru mei: Paditi-ve, Alexandri e unu minunatu farmecatoriu, dar urmandu'lu mergeti la peire. Si aci este punctulu. Nimeni nu póte fi Alexandri decatu insusi Alexandri, si cei cari ilu imita, nu potu imitá decatu defectele lui. Chiaru calitatile lui Alecsandri devinu defecte la unu altulu.

Nu este destulu pentru a egalá glori'a lui Alexandri, de a'i luá deminutivele; nu este destulu de a cautá chiaru escelinti'a rimei.

Aru trebui se aiba unu poetu, pentru a fi unu Alexandri si acea armonia cu care nimeni n'a potutu rivalisá, si acea sciintia a reguleloru celoru mai

intime ale artei, si acea profunda cunoscintia a limbei, si acelu accentu romanescu, care face cá o poesia a lui Alexandri s'aru recunósce fàra a fi semnata, si in fine acelu farmecu, care este chiaru natur'a sa de omu si de poetu.

Nu, cá nu esista adi in Romania talente. Suntu multi si multe, cari numera fia-care mai multe poesii perfecte. Se mai citamu óre numiri? Unii au scrisu la inceputulu acestoru douadiecei de ani, altii au aparutu de curendu. Toti au, care mai multe care mai puçine, opere de laudatu. A me pronuntia asupr'a fiacarui, aru fi utilu, déca asi face istori'a literaturiei, aci nu e necesariu. Me multumescu de a constatá, cá ori câte poesii bune séu bunicele se fi facutu fiacare, nici unulu nu s'a impusu cumu s'a impusu Alexandrescu, Bolintineanu, Alexandri. Intr'adeveru, ori câtu de frumóse bucati se fi facutu unii séu altii, unu defectu generale e de constatatu in literatur'a actuala: se facu frumóse tablouri; esista imaginatiuni fragede; tinere si gingasie. Avemu tîpete minunate de desperare. Se exprima, chiaru in modu concisu, frumóse simtiemente. Dar o bucata, cateva versuri bune, unele strofe minunate, nu suntu destulu pentru a sacrá pe cineva mare poetu; vedu multa imaginatia, vedu mare talentu de imitatiune, nu vedu nici intr'o parte tari'a cugetarii. Poetii cei mai infimi, cei, cá se dicu asia, nepersonali, facu se consté poesi'a loru anteu in diminutive, apoi in rime. Nu este destulu. La noi tocmái fiindu cá nimicu nu e mai facilu, decatu de a rimá, nimicu nu e mai greu decat a fi poetu. Cei cari au intielesu, cá poesi'a are de principalu isvoru ánim'a poetului, se multumescu de a inchide in done trei strofe unu simtiementu justu. Cele mai bune poesii la noi suntu cele mai scurte. Poetii nostri se ostenescu iute, si candu lungescu oper'a, ostenescu pe lectori. Nu cá nu potá fi lucruri minunate in cate-va versuri, dar punu intrebarea, pentru ce nu potu poetii nostri se alerge intr'o cariera mai intinsa? Respunsulu este lesne. Ei simtu, dar in generalu nu sciú a cugetá.

Déca lungescu oper'a, ajungu a se repetá, cá-ci le lipsesce adancimea cugetarii, din care se nasce varietatea gandariloru, le lipsesce spiritulu filosoficu, care dá unui opu totu-odata unitatea si varietatea sa. De catu-va timpu inse circumstantiele in cari traimu s'au schimbatu. Dela 1866 nu fusese decâtu lupte sterpe, sterile, de politica nefecunda, fiindu-cá era personala. Atmosfer'a era deleture, si musele fugise, fiindu cá le era frica se nu nebusiésca. Abia din timpu in timpu se aratá in tacerea noptii vr'unu adolescentu, spre a'i aliná dorerea, spre a'i re-imbarbatá credinti'a sdruncinata in patria si viitoriu. Dar vení anulu 1877 si tieranulu romanu afirma Romani'a pe campulu de batae. Acumu poetii se simtira de-odata desteptati, sguduiti, isbiti cá de o electricitate. Romani'a se afirmá in lupta, pe candu Haretu o afirmá pe campulu de batae alu sciintiei, indoita onóre dupa atat'a indiosire si umilire. Se

asteptá ceva nou si dela literatori, dar lucru curios: vechile deprinderi au continuatu a se impune celoru ce se invecisera intr'ensele. Resboiulu si triumfulu n'au produsu nici o opera perfecta, nici o opera asupr'a carei discusiunea se nu mai fia permisa. Trebuia unu curentu nou in literatura, trebuia se apara ceva, care se rupa cu traditiunile, si asteptamu toti se vedemu de unde vine ventulu, care se ne readuca caldur'a vietiei. Celu puçinu acesta era simtimentulu meu; me intrebamu de unde va veni regenerarea literaturii, si cine ne va scapá de gingasia si servil'a imitatiune, deca nu ne reinsufetise nici Griviti'a, nici caderea lui Osman-pasi'a. Adi incepu a sperá, cá-ci am credinti'a, cá autorulu poemei Radu, dn. Ronetti Romanu, este destinat u a deveni marele nostru magistru pe viitoriu. Dn. Romanu abia a publicatu doue, trei bucati scurte inainte de Radu. Ne aducemu aminte, cá un'a erá intitulata „Rusi'a.“ Poetulu facea, in faci'a Romaniei, se se inaltie spiritulu Poloniei, care'i dicea:

Se nu te 'ncredi in sora'mi, de sangele'mi patata.
Feresce-te de ghiara'i candu unu surisu ti-arata,
Candu adeveru vorbesce, se fii convinsu cá minte,
Si candu de mila'ti spune, de mine aduti aminte!

Acésta poesia erá buna: Radu, ori-ce defecte vomu avea a notá, n'are sémanu in literatur'a nostra. Dar inainte de a vorbi de calitatile séu defectele poemei, inainte de a justificá acésta mare vorba, se damu chiaru planulu poemei.

Poem'a incepe printr'o inchinare. Poetulu este singuru in lume, si se intréba cui se inchine poem'a ce a facutu. In ce urmedia, multi voru crede, cá este o imitatiune dupa Musset, care in dedicati'a piesei „La coupe et les lèvres“ isi pune aceleasi cestiuni cá si dn. Romanu. Datorescu inse poetulu romanu se declaru, cá si eu am crediutu acést'a si am spus'o, si cá cu mirare m'am asigurat u, cá erá aci numai o identitate de gandiri, nu o imitatiune; poetulu n'a cetitu pe Musset, decátu dupa acésta conversatiune cu mine. Poetulu nu póte se dedice poem'a sa iubitei sale, fiindu cá nu vrea se cada in defectulu comuuu, de a cantá unu amoru ce nu esista, fiindu-cá poem'a sa nu e o flóre ci o furtuna, nici prieteniloru sei, cá ci traimu intr'unu secolu, in care nu mai suntu prieteni, nici tieroi, fiindu-cá acei ce ataf'a predica amorulu lor u pentru tíera, nu suntu adesea decátu cersietori de functiuni. Va dedicá dar poem'a sa acelor'a

Ce dupa idealuri zadarnicu au umblatu,
Ce au mersu pe marea vietiei cu pandie sburatóre
Si cu catarte rupte in portu au reintratu,

va dedicá poem'a sa nenorocitoru din asta lume, pentru care nu mai este nici o sperantia, decatu in mormentu.

Si acésta dedicatie, catu se unesce de bine cu insasi poema. Ce este Radu in adeveru? Unu omu care a suptu nenorocirea cu insusi laptele.

(Va urma)

Episode din resbelulu orientalu.

(„Óspele rusu si spionagiulu infamu“ dela Gar'a Slatinei (distr. Oltu) din Romani'a.)

In lun'a lui Aprile 1877 declarundu-se resbelulu ruso-turcu, armata rusésca trecuse dejá Prutul u, concentrandu-se in mai multe corpuri, parte la Braila, ér restulu in préjma Ploiestiuului (distr. Prahova), unde au campatu mai multe dile. La 4. Maiu primulu rusu care a sositu la Gar'a Slatinei erá unu capitanu de intendentia insocitu de duoi gendarmii pedestri din corpulu alu IX-lea de armata a generalulu Krüdner; elu venise cu scopu de a pregati cele necesarie pentru aprovizionarea armatei (cuptóre, bucatarii, fênu, ordiu etc.), precumu si unu campu spatiosu pentru tabara si alte necesitati.

La sosirea acestui oficiariu rusu, care a surprinsu nu numai personalulu garei, ci totu publiculu orasianu, siefulu de gara aname Markievicz, de origine polonu a intempinat u pe resp. oficiariu cu cea mai caldurósa primire si bucuria nespusa, dându-si tóta osteneña de a'lu multiumi primindu'lu cá óspe in locuinti'a sa, servindu'lu cu mare placere, la care primire nu se adesta resp. oficiariu.

Siefulu de gara vedindu pe óspele seu multiumu s'au bucuratu fórte de serviciile aduse, sperandu cá si va culge fructele scopului seu infernal u, in pucine dile s'a facutu intimu amicu a'lu rusului, in cátu acesta incantatu de amicitia resp. siefu au avutu tóta confidentia in persón'a lui petrecéndu totu tempulu impreuna cá duoi sinceri amici, — decoperindu-i tóte planurile de resboiu. — Dupa câteva dile óstea rusésca sosia cu trenuri necurmata diu'a si nóptea in préjma Slatinei. — Ce fericire pentru dlu siefu bunu limbistu si patriotu rusu!! Óspele seu ca amicu intimu l'a recomandat u de bunu patriotu la toti generalii si oficiarii superiori, in cátu dlu siefu a fostu fórte bine primitu, onoratu si vedutu de omu onestu, — petrecéndu cu densii prin ospeluri si gradini publice, bendu la champania diu'a si nóptea, in totu decursulu camparei corp. IX. in Slatin'a.

Acésta petrecere n'a duratu multu, cá-ci inainte de a pleca óstea la Dunare cu câteva dile au disparutu dlu siefu de gara cá din seninu, nesciindu nimeni unde se afla, pre candu nu numai oficialii garii, ci si comandantii rusi au avutu neaparata trebuintia pe fia-care di de densulu, lasandu pe serman'a sa socia cu 4 copii in cea mai mare miseria si neajunsuri. Directiunea generala a cailoru ferate romane din Bucuresci fiindu informata despre acésta dosire, indata au luat u mesuri serióse pentru urmarirea lui, a si trimisu la faci'a locului pe inspectorulu revisor u, care a constatat u in cassa unu deficit u de 2000 l. n. — dar acésta urmarire din partea directiunei fu in vanu, cá-ci nici pana in tempulu de facia nu s'a potutu afla macaru urm'a siefului dosatu, spre mare mirare a tuturoru persóneloru carii 'lu cunosceau. La 10. Ian. st. v. dupa unu ordinu din partea cuar-

tierului generalu rusu din Ploiesci armat'a pornise la Dunare. Romani'a conformu unei conventiuni inchiaiate cu Rusi'a luandu parte la resboiu au ocupatu cu óstea totu malulu Dunarei. Ce a patitu gesieftariulu nostru din Slatina? In calitate de „Spionu“ provediutu cu acte contienendu planuri de resboiu, si-a cercatu noroculu spre a strabate prin punctulu dela Verciorova in Ada-Kaleh*), si de acolo la Vidinu cu scopu de a le preda lui Osman-Pasia**), inse spre nefericirea sa la malulu Dunarii fu opritu de sentinel'a romana, care indata l'a prezentatu capitanului de portu. Luandu'lu la cercetare de unde vine si unde merge, cu ce se ocupa, deschidiendu-i-se giant'a s'au aflatu la elu mai multe acte cu planuri de resbelu. Indata apoi fu escortatu intre baionete la corpulu I. de armata romana din Calafatu, unde luandu-lu din nou la cercetare cu o scrupulositate mai serioasa si constatandu-se ca este spionu, consiliulu militariu bellicu l'au condamnatu la mor'te prin glontiu.

In vanu au fostu rogatiunile lui pentru pardonu, ca-ci sentint'a in 24 óre se executà, si asia fu impuscatu in castelele dela Ciupereni.

La casu deca anteposturiloru armatei romane nu li succedea a pune man'a pre acestu spionu tradatoriu, si potendu elu strabate la armata turcesca cu planurile secrete, descoperindu tote miscarile strategice combinate de rusi, ce patiau ei atunci?

La folósele si avantajiele cari Romani'a le-au facutu Rusiei in tote operatiunile resbelului si câte sute de asemenea episóde se voru fi mai intemplatu in decursulu acestui resbelu, la alu carui resultatu triumfatoriu brav'a armata romana a contribuitu mai multu; dar pentru care sucursu si bravura recunoscuta nu numai de insusi tiarulu Alesandru si de generalii rusesci, ci de tota Europ'a, — astadi ce respalata ii amenintia Rusi'a aliatei sale Romani'a? Smulgerea perfida a Basarabiei, mutilarea integritatii tierii si calcarea cuventului de onóre rostitu din gur'a poternicului monarchu rusescu.

Curcanulu.

BIBLIOGRAFIA.

De Auretianu P. S. „Monitorulu Comuneloru,“ diariu de agricultura practica, 3 volume dela 1861 — 1863, publicatiune oficiala. — „Notice sur la Roumani,“ principalement aupoint de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale (in colaboratiune cu d. A. Odobescu). Paris, 1867. — „Manualu de agricultura pentru scólele primare.“ Bucuresci,

*) Cetate turcesca in midiuloculu Dunarei.

**) Acestu Pasia erá in Vidinu cu 50,000 ostasi, si in urm'a luarei cetatii Nicopoli s'au intaritu la Plevn'a.

1869. — „Catechismulu Economiei politice.“ A dou'a editiune. Bucuresci, 1874. — „Tiér'a nóstra,“ schitie economice asupra Romaniei. Bucuresci, 1875. — „Bucovin'a,“ descriere economica insocita de o harta. De Bacaloglu Em. „Elemente de Algebra,“ a dou'a editiune, pretiulu 5 lei. — „Elemente de Fisica,“ cu 24 tabele de figuri litografiate in brosiura separata, pretiulu 10 lei.

De Brandza Dim. dr. „Elemente de zoologia,“ pret. 5 lei. — „Elemente de Bonica,“ pret. 5 lei. — „Elemente de geologia,“ pret. 3 lei 50 bani. — „Consideration sur les ovaire inféres,“ fondées, sur l'observation de l'état monstrueux d'une Rosa et de l'état normal d'un crataegus. Paris 1867. — „Notes sur plusieurs roses monstrueuses.“ Paris, 1867. — „Histoire botanique et thérapeutique des gentianaces,“ employées en médecine, Paris 1869. Monographie récompensée par la Faculté de médecine de Paris, (Medaille de Bronze 1868—1869).

De Sihleanu Stef. Stef. „De Pesci elettrici et pseudo-elettrici,“ disertatiune pentru obtinerea gradului de doctore in sciintiele Naturale. Neapoli, 1876.

De Stefanescu Maria Gr. „La Dacia e la Romania,“ de I. El. Radulescu, tradusa din romanesce, cu o dedicatie, si o schitia biografica a autorului. Neapoli, 1876. — „Atric'a si espeditiunea lui Cameron.“ Bucuresci, 1876, pret. 70 bani.

De Stefanescu Gr. „Elemente de zoologia,“ pentru scólele secundare. Bucuresci, 1865. pret, 1 leu 68 bani. — „Animalele antediluviane cu 36 figuri litografiate. Bucuresci 1866. pret. 1 leu 68 bani. — „Consideratiuni asupra Instructiunei publice si private in Romani'a, urmata de influenti'a localului si mobilierului scólei asupra vederei si sanetatiei copiilor.“ Bucuresci, 1873, pret. 2 lei si 50 bani. — „Cursu publicu de Istori'a Naturala,“ facutu la universitatea din Bucuresci, 1874—1876: — „Lectiunea de deschidere“ pret. 75 bani. — „Loculu omului in natura,“ conferintia tienuta la Focsiani, pentru infiintarea unei biblioteci judetiene pre langa gimnasiulu localu Bucuresci, 1876, pret. 75 bani. — „Nota asupra basinului tertiaru si lignitului dela Bahna (judetiulu Mehedinti) cu o harta geologica. Bucuresci 1876, pret. 1 leu si 50 de bani.

Colectiunea „Revistei Scientifice,“ an. I, II, III, IV, V, VI, VII brosiati, fia-care volumu 15 lei.

Abonamentulu anului VIII in cursu de publicatiune 15 lei. De vendiare la librarii si Redactiune.

Notitia economica.

In apropierea stupiloru nu este consultu a se cultiva cépa, usturoiu, vardia si salata; ca-ci miro-sulu acestor'a este periculosu pentru albine; ele ametiescu si moru.